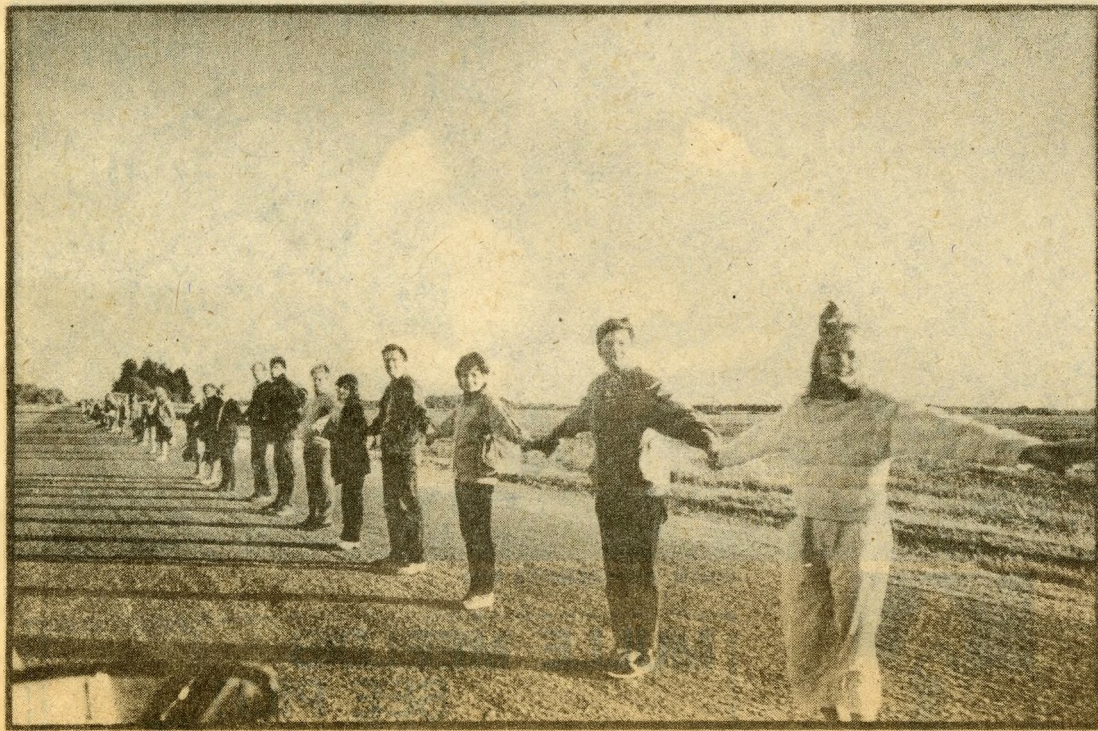

MEIE LOOTUS EI LÕPE, MEIE TÕDE EI TAGANE

Kui me kolmapäeval enne miitingu lõppu Türi poole tee- le asusime, ei olnud me sugugi ainukesed ega esimesed. Sõidua autod ja bussid vurasid katkematu vooluna ühes suunas, ainumõeldavas sel rahvusvahelisel musta lindi päeval. Vahepeal möödusime «Eesti Geoloogia» puldankattega veokist, ka selle kast oli inimesi täis. Kolmveerand kuue paiku tabasime Paide ja Viljandi rajooni piiril Tartu rajooni parteijuhhi Peep Tarre. Ka tema oli aegsasti teele asunud (tuli Tallinnast), et ketis olla koos oma rajooni rahvaga. Ta vaatas tee äärde moodustunud autoketti ja arvas: «Oma lõigu peaksim küll ära täitma. Meil on igast majandist ikka buss väljas, mõnest kaksiki. Tulema hakati varakult, kardeti ummikut ja hiljaksjäämist. Võnnulased olevat juba pool neli teele asunud. Maainimene ei taha rabelda ega närveldada.»

Tartlaste keti teine ots pidi olema Taikse, sinna tõttasime meiegi. Lõiguti oli kett juba täitsa koos, siis aga tuli pikk vahe, Tartu bussid polnud ju veel jõudnud. «Estonia» bussipeatuse juures oli jälle suurem autorivi, seal nägime ka Väino Kulli ja Ants Paabuti. Vahepeal hoiatas korraldatus, et kolmveerand seitse tahtakse kõik sõidukid paigale saada. Ajakirjandus lubati siiski lahkelt läbi lasta. Raadio teatas vahepeal, et Tartust on teel 130 bussi. Taikses tegime kannapöörde ja otsustasime keti veel kord läbi sõita. Kolmveerand seitse tõmbas südame ümbert külmaks: teel haigutas mitmekilomeetrite tühik, üksikud paarikümne meetrise ketijupid tundusid haledad ja armetud. Armas aeg, kas tõesti lendab kõik tulde, kas tõesti veavad tartlased alt?! Ja siis nad tulid! Koorem munakive vajus südamele kolinal unustusse, kui mööda veeres neliteist kollast bussi, kõigil peal kirjad «MRP Tartu». Mõni minut enne seitset oli ahel paigas. Ain plõksutas hoolega pilte teha, aga kell seitse jättis temagi aparadi rahule ja me hüppasime autost välja täitma üht hõredamat kohta. Kaua me siiski seista ei kärsinud.

Ma ei ole ilmaski näinud nii palju naeratusi, ma ei ole ilmaski pidanud nii palju lehvitamata kui sellest ahelikust mööda sõites. Ain sihtis fotoaparaadiga autoaknast välja ja leidis: «Justkui paraadi võtaks vastu.» Mul hakkas häbi oma arutu idee pärast: kõik seisavad, aga meie... Aga ometi, teisiti ei teaks ma tänna teile kinnitada, et kõrvuti «Memento» ja muinsuskaitsega, roheliste ja Rahvarindega seisis ka Tartu Juudi Selts, et kuigi mõnes kohas tuli keti jätkuks appi võtta lipuvarred, jopid ja paelad, kuigi mõnes kohas olid tõesti sees kümne meetrise vahed, oli ometi niisuguseidki kohti, kus kilomeetripikkuselt seisti õlg õla kõr-

val, tihedalt ja otsusekindlalt. Kaasavõetud loosungid nõudsid rahvusliku enesemääramise referendumi, IMEt ja vaba Eestit, meenutasid baaside lepingu ja sõja lõppu. Silma jäid mootorratturid, ilmselt isa ja poeg. Enne seitset nägin neid Taikse ja Arkma vahel. Poiss istus tagaistmel ja hoidis lippu, plakat tema seljal teatas: «Mina olen eestlane Martin.»

Eile tuli toimetusse Harry Ahland. Ta ütles, et seisis ketis Retla teeristi lähedal koos moskvalastega. «Meie buss, millega Tartust sõitma hakkasime (nr. 525) läks teel katki ja meid korjati teelt teistesse bussidesse. Seal bussis, kuhu mina sattusin, kuulsin kohe

ukse juures venekeelset juttu. Hakkasin rääkima ja sain teada, et teel solidaarsusketti olid minu kaaslasteks kolm moskvalast: Tatjana Savšukova oma poja Sergei ja minia Mineliga. Nad toetavad kogu südamest eestlaste püüdlusi, soovivad meile kordaminekuid nii majanduses kui ka poliitikas. Ketis seistes kuulsin venekeelset juttu mujalgi. Tähendab: interliikumise liidrid eksivad, kui väidavad, et Rahvarinde üritustel löövad kaasa ainult eesti natsionalistid.»

Tänu sooviga tuli toimetusse 525. bussi vanemaks valitud Urmas Heinaste (16. keskkool): «Ma pole kunagi kohanud nii palju vastutulelikkust. Kui buss esimest korda teel katki läks, saatsime osa inimesi ära teiste busside ja juhuautodega. Vahepeal saime bussi korda ja sõitsime edasi, siis korjasime ka ise teelolijaid peale. Buss läks aga uuesti katki ja taas jäi üle 130 inimese teele. Olime viimane seda teed sõitev buss, seepärast polnud meil taganttulijate abile lootda. Peatasime ka vastassuunas sõitvaid autosid ja meid aida ti. Ka need, kel oli rataste all kodutee, keerasid otsa ringi ja viisid inimesed ketti. Ma tahan neid kõiki tänada. Eriti tänan aga suure furgooni juhti, tema autol oli kiri «Estotrans». Ta oli mööblikoormaga teel Tallinnast Viljandisse. Meie viipe peale ta peatus, keeras ringi, mahutas mööbli vahele 70 inimest ning oli valmis viima meid Oisu ja Taikse vahele, kus pidi meie lõik olema. Kell oli aga seitse läbi ja nii kaugele me ei jõudnud, umbes 5 km Arkmast edasi nägime teel vaba 30-meetrist lõiku ja asusime sinna. Aitäh ka neile, kes meid linna tagasi aitasid, aitäh bussijuhtidele, kes inimesed lausa kodudesse sõidutasid. Viktor Pähnapuu näiteks sõitis ketist tulles läbi terve 16. liini.»

Urmas Heinaste ütles veel, et bussis anti tema kätte 127 inimese raha osavõtjakaardi ostmiseks. Ta tõi need kaardid välja ja lubas anda bussi

nr. 525 juhi kätte. Minge ja küsige.

Ma ei leia sõnu, et kirjeldada seda ülevust, seda hingevärinat, mida tundsin sõites piki tartlaste ketilõiku. Seda peab ise kogema, teisiti sellest tundest osa ei saa. Oleksin aga väga tahtnud, et piki seda inimketi oleksid sõitnud meie interliikumajad, nende poolehoidjad Moskvas ja Moskva taga. Ehk oleksid nad siis aru saanud, et käputäis natsionaliste ei saa tervet rahvast nii üksmeelselt välja tuua. Nii rahulikult ja veendunult tulevad teedele seisma vaid need, kes päris täpselt teavad, mida tahavad.

Selleks päevaks olid unustatud kõik omavahelised nägelused ja argine tusk. Oldi üksteise vastu heatahtlikud ja viisakad, ka liigeldes. Keegi ei trüginud, keegi ei raputanud rusikaid ega sihtinud ühemõtteliselt näpuga meelekohta. Kui mängus on isamaa au ja saatus, siis tuleb selle eest seista väärilt ja ühtselt. Seda me kolmapäeval tegime. Usun, et ma ei eksi öeldes: kui vaja, tuleme ja seisame veel, enda ja oma laste vabaduse nimel, töö ja õiguse nimel.

ASTA NIINEMETS
Ain Protsini fotod

